

*І. М. Хвостіна,
к. е. н., доцент кафедри організації праці і виробництва,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу*

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

I. Hvostina,
PhD, assistant professor of labor and production, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas

MECHANISM OF MANAGEMENT OF ENTERPRISE DEVELOPMENT

У статті розглянуто економічну сутність поняття "управління економічним розвитком підприємства". Визначено, що характерною рисою сучасного етапу розвитку економіки є глибокі зміни в усіх її сферах, які впливають на систему управління підприємством. Управління — цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів господарювання, що забезпечують становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування і обов'язковий розвиток підприємства. Розвиток підприємства є незворотним процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану до іншого через процес змін. Здійснення процесів управління розвитком підприємства відбувається на основі використання різних методів, інструментів, методик, а також техніки і технології. Визначено принципи, функції та завдання управління розвитком підприємства та розроблено механізм управління розвитком підприємства.

The article deals with the economic substance of the term 'economic development enterprise. Determined that a feature of the current stage of economic development are profound changes in all its spheres that affect the system management. Management — a purposeful activity of all entities that provide formation, stabilization, optimum performance and required the firm. Development Company is an irreversible process that provides spontaneous or controlled transitions from one state to another unique because of the change process. Implementation of enterprise development management process is based on the use of different methods, tools, techniques, and technology. Principles, functions and objectives of management development company and the mechanism of development management company.

*Ключові слова: підприємство, розвиток, управління, модель, форми розвитку підприємства.
Key words: enterprise development, management, model forms of enterprise.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Структурна перебудова світової й української економік та посилення глобалізаційних процесів призвели до докорінних змін у системі функціонування вітчизняних підприємств. Відбулося посилення впливу основних економічних факторів зовнішнього середовища на діяльність господарюючих суб'єктів. На сьогодні усе більшої значущості набуває нова парадигма управління розвитком підприємства, відмінність якої від класичної полягає у визнанні невизначеності середовища функціонування та переходу від прагнення стабільності до гнучкості, забезпечення довгострокової результативності діяльності з використанням не тільки кількісних, а й якісних показників та визначенні їх відхилень, а й у глибокому дослідженні причин їх виникнення. Все більше виникає необхідність у переоцінці структури і змісту механізму розвитку підприємств та пристосування його елементів до умов сучасного господарювання. Актуальність проблеми розвитку

підприємства значно зростає в умовах кризи, в зв'язку з тим, що розвиток економіки країни залежить від результатів господарської діяльності кожного конкретного підприємства.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ ДАНА ПРОБЛЕМА

Проблемам управління розвитком підприємств присвячені наукові праці відомих зарубіжних та вітчизняних вчених, зокрема: О.В. Виноградової, О.Л. Гапоненка, О.В. Грабельської, Є.Г. Єліферова, Ю.С. Погорєлова, О.В. Раєвської, І.В. Смоліна, М.Р. Тимошука, Л.В. Фролової, М. Хаммера та ін. Віддаючи належне значному науковому та практичному доробку зазначених авторів, необхідно підкреслити, що певне коло завдань концептуального характеру залишилось недостатньо розкритим. Так, на сьогоднішній день науковці розглядають лише окремі аспекти управління розвитком підприємства, але не приділяють достатньої уваги створенню та обґрунтуванню цілісної системи управління. Наявні розробки носять узагальнений рекомендаційний харак-

Таблиця 1. Форми розвитку підприємства

Форми розвитку підприємства	Сутність форм розвитку підприємства
Революція	стрибок, фазовий перехід, катастрофа, яка передбачає докорінну зміну підприємства
Еволюція	форма розвитку, яка передбачає поступальну, повільну, плавну якісну зміну на основі адаптації підприємства до умов середовища, що змінюється
Прогресивний розвиток	зміна якості системи від нижчого до вищого чи менш зробленого до більш зробленого
Регресивний розвиток	зниження якісного рівня, деградацію організації, падіння її якісних і кількісних характеристик
Ринковий розвиток	відображає процес розширення кола споживачів, клієнтури
Організаційний розвиток	відображає процес розвитку індивідуума, груп, сфер відповідальності, систем управління, ініціатив тощо
Екстенсивний розвиток	прояв і збільшенням того, що вже
Інтенсивний розвиток	виникненням якісно нових форм
Діловий розвиток	спрямування ресурсів туди, де вони мають забезпечити максимальну конкурентоспроможність протягом максимально великого терміну часу
Сталий розвиток	розвиток обумовлений впливом факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та такий, що характеризується збільшенням його потенціалу, попиту на продукції, масштабу діяльності, можливістю забезпечити безперервний процес виробництва та зберігати платоспроможність протягом тривалого періоду часу процес змін, які трапляються у функціонуванні підприємства
Керований розвиток	виділена в складі підприємства систему, в якій об'єднані процеси реструктуризації та реінжинірингу, інноваційні та інвестиційні процеси, що ведуть до кількісних та якісних змін у всіх функціональних галузях підприємства, а також контури управління на основі зворотних зв'язків, де вирішуються завдання стратегічного й тактичного управління, а також запускаються механізми самоорганізації оперативного управління розвитком

тер та не створюють системного уявлення про управління розвитком підприємств.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження є визначення економічної сутності поняття "управління розвитком підприємства" та розробка механізму управління розвитком підприємства.

ОСНОВНИЙ МАТЕРІАЛ ДОСЛІДЖЕННЯ

Характерною рисою сучасного етапу розвитку економіки є глибокі зміни в усіх її сферах, які впливають на систему управління, тим самим виникає необхідність розглядати її як динамічний процес, бо її форми, методи і функції перебувають під впливом багатьох факторів: масштабу підприємства, рівня прибутковості, конкурентоспроможності тощо.

Категорія "управління" характеризує здатність підприємства як сукупності соціально-економічної, матеріально-технічної та організаційно-технологічної систем зберігати свою визначеність, підтримуючи стан динамічної рівноваги між внутрішніми та зовнішніми чинниками діяльності підприємства. Діяльність, у даному контексті, означає таке ставлення учасників бізнесу до соціально-економічного середовища господарювання, що передбачає його перетворення і підпорядкування їхнім економічним інтересам [1, с. 104].

Управління — це цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів господарювання, що забезпечують становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування і обов'язковий розвиток підприємства. Процес управл-

іння підприємством характеризується постійним і системним впливом на діяльність його структур для забезпечення узгодженої роботи і досягнення кінцевого позитивного результату.

Ефективність діяльності підприємства залежить від багатьох параметрів — ступеня розвиненості виробництва, поділу і кооперації праці, використання результатів науково-технічного прогресу, економічних ресурсів, форм стимулювання високопродуктивної праці тощо, але, в першу чергу — від ступеня взаємного інтегрування зазначених факторів під час їх використання. Застосування того чи іншого

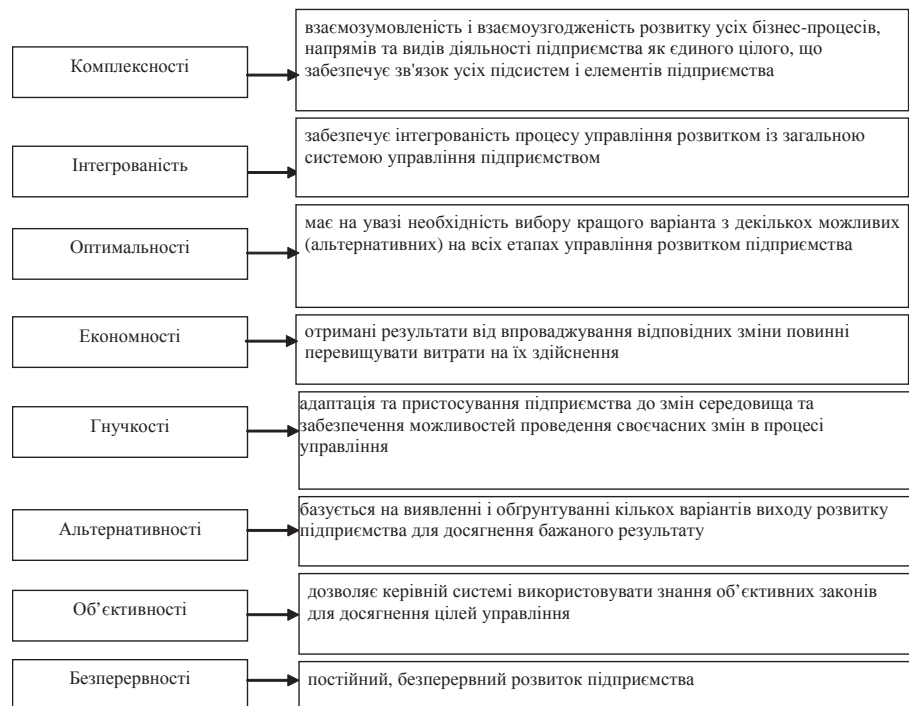

Рис. 1. Принципи управління розвитком підприємств

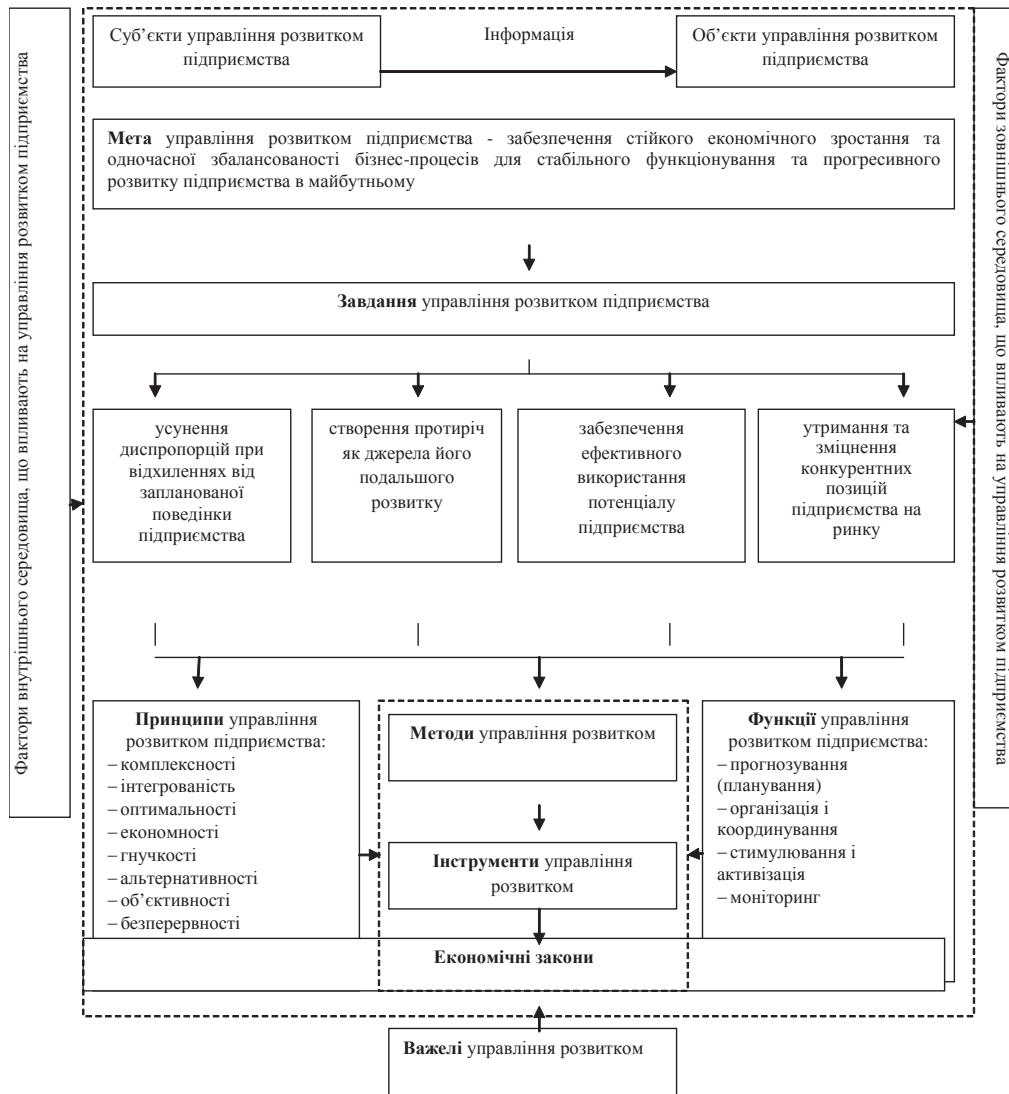

Рис. 2 . Механізм управління розвитком підприємства

фактора без зв'язку з іншими не забезпечує оптимального економічного розвитку підприємства.

Сучасний етап розвитку економічної наукової думки характеризується переосмисленням традиційних підходів і методик управління системами різних рівнів. Якщо в недалекому минулому вимірювання досягнень підприємств здійснювалося за допомогою методів управління, які базувалися на управлінні фінансовими показниками діяльності, то сьогодні реалії сучасного ведення бізнесу вимагають переосмислення основних факторів економічного розвитку.

Категорія "розвиток" розкриває характер змін, які відбуваються у системі підприємства. Іншими словами, це послідовність переходів соціально-економічної системи підприємства з одного стану в інший від моменту його створення до дати його ліквідації (юридичної та "фізичної"). Слід особливо зазначити, що підприємство в рамках роботи трактується як організаційно відокремлена, економічно самостійна, відкрита соціально-економічна система, яка на основі внутрішнього стану взаємодіє з зовнішнім середовищем і виготовляє продукцію (товари, роботи, послуги) [2].

Розвиток підприємства є незворотним процесом, який забезпечує спонтанні чи керовані переходи від одного неповторного стану до іншого через процес змін. Неповторність кожного конкретного економічного стану підприємства забезпечується неможливістю повного повторення різноманітності, якості, кількості та сили впливу факторів, які його визначили.

Першоосновою розвитку підприємств слід вважати різноманітні зміни (внутрішнього та зовнішнього характеру), які виступають результатом взаємодії економічних предметів (об'єктів), їх властивостей та параметрів. Соціально-економічні зміни у системі підприємства носять об'єктивний характер, тобто не залежать від волі та бажання людини (власників, менеджерів, працівників, інвесторів, кредиторів тощо) [3].

Розвиток підприємства може буди здійснено в різних формах (табл. 1).

Сучасне підприємство дуже часто розглядають як об'єднання двох підсистем — керуючої та керованої. Керуюча підсистема (суб'єкт управління) здійснює управлінський вплив на керовану підсистему (об'єкт управління) — виробничий персонал, обладнання, сировину, технології тощо.

Отже, цілеспрямований вплив керуючої системи на керовану з метою забезпечення процесу переходу від поточного стану підприємства до кращого (досконалішого) порівняно з попереднім станом, у відповідності до поставлених цілей, являє собою основу управління розвитком підприємства. Іншими словами, управління розвитком підприємства має на меті переміщення системи з одного стану в інший, з новими якісними характеристиками.

Ефективне управління розвитком підприємства забезпечується за допомогою реалізації ряду принципів, які яв-

ляють собою основні, вихідні положення, встановлені загальноприйнятими, широко розповсюдженими правилами дій та властивості економічних процесів [4, с. 23].

На основі аналізу та систематизації вітчизняної та зарубіжної економічної літератури пропонуємо наступну систему принципів управління розвитком підприємств (рис. 1).

Комплексне дослідження будь-якої системи управління повинно здійснюватися у два етапи. На першому етапі обґрунтовується склад та аналізується стан системи управління на визначеному відрізку часу, тобто досліджується структура управління. На другому етапі формується та здійснюється організація процесу управління, тобто досліджується функціонування системи управління. Вихідним пунктом дослідження системи управління є визначення мети системи. В узагальненому вигляді мета управління — це бажаний стан об'єкта управління стосовно до майбутнього [5, с. 28]. Головна мета управління розвитком підприємства — забезпечення стійкого економічного зростання та одночасної збалансованості бізнес-процесів для стабільного функціонування та прогресивного розвитку підприємства в майбутньому.

У процесі управління розвитком підприємства головна мета, його основні задачі та принципи реалізуються шляхом здійснення певних функцій. Ґрунтуючись на загальній теорії менеджменту, процес управління розвитком на підприємстві може реалізовувати через такі основні функції:

1) прогнозування (планування) — визначення цільових настанов, встановлення завдань функціонування (тактика) і розвитку (стратегія), визначення шляхів і засобів реалізації планів;

2) організація і координування — створення, узгодження факторів і процесів виконання планів;

3) стимулювання і активізація — створення мотивів і стимулів персоналу до узгоджених та ефективних дій;

4) моніторинг — систематичне спостереження за результатами діяльності, їх аналіз, корегування планів, шляхів і засобів їх реалізації [6, с. 102].

На даному етапі розвитку умови функціонування суб'єктів господарювання характеризуються високим рівнем невизначеності й динамічності та зумовлюють необхідність пошуку нових, відповідних сучасним реаліям методичних підходів до забезпечення успішного розвитку підприємства. В умовах невизначеності та швидкозмінності конкурентного середовища традиційні методи управління підприємством є неефективними, тому постає необхідність розробки механізму управління економічним розвитком підприємства (рис. 2).

Здійснення процесів управління розвитком підприємства відбувається на основі використання різних методів, інструментів, методик, а також техніки і технології. Для цілей управління саме розвитком підприємства як динамічного процесу зазвичай застосовуються статистичні методи, методи факторного аналізу, економіко-математичного моделювання, прогнозування та інші, які у поєднанні утворюють різні методики оцінки розвитку, вибору стратегії розвитку та його моделювання [7, с. 132].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

У сучасних умовах господарювання проблеми, пов'язані з управлінням розвитком підприємства, набули особливої актуальності. Зовнішніми спонукальними мотивами стали загальносвітові процеси, зокрема тенденції до глобалізації та корпоратизації світової економіки. Внутрішні мотиви об'єктивно виникли в результаті змін умов функціонування підприємств, що призвело до необхідності розробки нових сучасних стратегії розвитку підприємств, які є базисом для успішної діяльності підприємств.

За результатами дослідження існуючих методологічних підходів до управління розвитком підприємства визначено, що найбільш ефективним для вирішення проблем управління розвитком підприємства є використання сучасних концепцій менеджменту, які застосовують взаємодію процесного, системного, ситуаційного, цільового, синергетичного та кумулятивного підходів. У контексті управління розвитком підприємства особливого значення набуває вивчення практичних аспектів запровадження означеного механізму на вітчизняних промислових підприємствах, що і буде об'єктом подальших наукових досліджень.

Література:

1. Передерієнко Н. І. Сутнісно-змістовна характеристика процесів управління розвитком підприємств / Н. І. Передерієнко, Я. В. Котляревський // Наукові записки [Української академії друкарства]. — 2012. — № 2. — С. 103—111.
2. Раєвнева О.В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі: монографія / О.В. Раєвнева. — Х.: ВД "ІНЖЕК", 2006. — 496 с.
3. Хамініч С.Ю. Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу: монографія / С.Ю. Хамініч. — Д.: Вид-во ДНУ, 2006. — 288 с.
4. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: Современ. написание: в 4 т. / В.И. Даль. — М., 2001. — Т. 4 Р-Я. — 1144 с.
5. Бурмака М.М. Управління розвитком підприємства на прикладі підприємств будівельної галузі: монографія / М.М. Бурмака, Т.М. Бурмака. — Харків: ХНАДУ, 2011. — 204 с.
6. Пашченко О.П. Стратегічне управління розвитком підприємства / О. П. Пашченко // Вісник Хмельницького національного університету. — 2011. — № 2. — Т.2. — С. 99—103.
7. Гаркуша О.Ю. Концептуальний підхід до формування механізму управління розвитком виноробного підприємства / О.Ю. Гаркуша // Вісник Херсонського державного університету. — 2014. — Вип. 6. — Ч. 2. — С. 128—133.

References:

1. Perederiyenko, N. I. and Kotlyarevskyy, Ya. V. (2012), "The essential meaningful characteristics of management processes enterprise development" *Naukovi zapysky Ukrayins'koyi akademiyi drukarstva*, vol. 2, pp. 103—111.
2. Rayevnyeva, O.V. (2006), *Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva: metodolohiya, mekhanizmy, modeli* [Management by development enterprise: methodology, mechanisms, models], Inzhhek, Kharkov, Ukraine.
3. Khaminich, S.Yu. (2006), *Upravlinnya pidpryyemstvom na zasadakh osvitynoho potentsialu* [Company management based on the educational potential], Donetsk, Ukraine.
4. Dal', V.Y. (2001), *Tolkoviy slovar' zhyvoho velykorusskoho yazyka Sovrem. Napysanye* [Explanatory Dictionary of Russian Language: modern. writing], Moskva, Rosyia.
5. Burmaka, M.M. Burmaka, T.M. (2011), *Upravlinnya rozvytkom pidpryyemstva na prykladi pidpryyemstv budivel'noyi haluzi* [Managing the development on the example of the construction industry], KhNADU, Kharkiv, Ukraine.
6. Pashchenko, O.P. (2011), "Strategic management of enterprise development", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu*, vol. 2, pp. 99—103.
7. Harkusha, O.Yu. (2014), "A conceptual approach to the formation mechanism of development management wineries", *Visnyk Kherson's'koho derzhavnogo universytetu* vol. 6, pp. 128—133.

Стаття надійшла до редакції 23.12.2014 р.